

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATIGA SALBIY VA IJOBIY TA'SIR TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI O'RGANISH.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7854398>

Etmatova Navbahor Baxtiyorovna

*Jizzax Davlat Pedagogika Unversteti Ta'lim
va tarbiya nazaryasi va uslubiyati
(Boshlang'ich ta'lim) magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillar, boshlang'ich sinf o'quvchilarida aqliy faoliyatni shakllantirishning shakllari, metodlari, vositalarini belgilash va pedagogik shartsharoitlarni aniqlash yuzasidan fikr yuritish. An'anaviy metodlardan noan'anaviy metodlarning farqi va ijobiy hislatlari to'g'risida misollar keltirildi

Kalit so'zlar: Maqsad, o'qituvchi, o'quvchi, ta'lim, zamonaviy vositalar, an'anaviy va noan'anaviy metodlar, pedagogik texnologiya

Mahalliy adabiyotlarda "ta'lim sifati" tushunchasini ko'rib chiqishning bir nechta asosiy yondashuvlari mavjud. Shunday qilib, M.M. Potashnik buni ta'lim standartlari talablariga muvofiqligi deb hisoblaydi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim sifati "maqsadlar va natijalarning nisbati, o'quvchilarning potentsial rivojlanishi sohasida tezkor va bashorat qilingan maqsadlarga erishish uchun chora-tadbirlar" sifatida ishlaydi. Ta'lim sifatini V.A. Kachalov va V.D. Shadrikov. Ta'lim xizmatlarining jamiyat kutganlariga muvofiqligi ta'lim sifati bilan qanday aniqlanadi M.V. Rijakov. Bu iste'molchilar nuqtai nazaridan bo'lajak mutaxassislarning kompetentsiya va malakalarini shakllantirish kontseptsiyasida ijtimoiy jihat tobora ko'proq ta'kidlanayotganini aks ettiradi. So'nggi paytlarda olingan ta'lim sifati va taqdim etilayotgan ta'lim sifati tushunchalarini ajratish, shuningdek, ta'lim sifatining barcha xilma-xilligi bo'yicha yaxlit nuqtai nazarni asoslash muhim ahamiyatga ega.

Yana bir yondashuv bizga ta'lim sifatini nafaqat natija sifatida, balki ta'lim muassasalari faoliyatidagi va shaxsning o'zidagi o'zgarishlar, shuningdek, jamiyatdagi o'zgarishlar tufayli murakkab rivojlanish dinamikasiga ega bo'lgan jarayon sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. , ularni o'rab turgan iqtisodiy, texnologik va siyosiy muhit. Shunda ta'lim sifati ta'lim muassasalarining o'z maqsadlari va qadriyatlarini bilan chegaralanib qolmasdan, u jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy ehtiyojlarini to'liq qondirishi, ularning jamiyat taraqqiyotiga, uning insoniy salohiyatiga qo'shgan hissasini oshirishi kerak. Doimiy va har safar jamiyatning yangi ijtimoiy-iqtisodiy darajasida butun ta'lim tizimini rivojlantirish muammosi dolzarb bo'lib, uning asosiy tendentsiyalari shaxsga e'tibor va uni tarbiyalash, rivojlantirish va rivojlantirish uchun

maqbul sharoitlarni yaratishdir. ta'lim, ta'lim mazmunini standartlashtirish, ta'lim tizimini loyihalash, ularni boshqarish va ularning sifat darajasini baholash.

Ko'rib turganingizdek, ta'lim sifati murakkab ko'rsatkichdir:

- ta'lim maqsadi va natijasining o'zaro bog'liqligi;
- ta'lim jarayoni ishtirokchilarining ko'rsatiladigan ta'lim xizmatlaridan umidlarini qondirish darajasini ta'minlash;
- shaxsning bilim, malaka, malaka va malakalarning muayyan darajasi, aqliy, jismoniy va axloqiy rivojlanishi;

Shu bilan birga, bu o'quvchilarning zarur ijtimoiy rivojlanishini kafolatlaydigan tizim, model, tashkilot va tartiblardir. Zamonaviy didaktika nuqtai nazaridan zamonaviy sifatli ta'limning quyidagi xususiyatlari ajralib turadi:

- ilmiy-texnika taraqqiyoti darajasiga muvofiq mazmunning konseptual darajasi;
- uning fanlararo, kompetentsiya va faoliyat xarakteri;
- yo'nalish, manfaatlar, istaklar, imkoniyatlar va individual xususiyatlar talabalar;
- axborot texnologiyalaridan keng foydalanish bilan ta'limning o'zgaruvchan, muqobil va muammoliligi;
- ma'naviy boyitish va ko'p millatli muhitda yashashga tayyorlikni shakllantirish maqsadida ko'p madaniyatli ta'lim uchun turli madaniy muhitlarni yaratish;
- natijalarni baholashning mustaqil xususiyati tarbiyaviy ish va shaxsning rivojlanish darajasi;
- o'qitish va rivojlantirishda o'z-o'zini baholash, o'z-o'zini baholash va o'zini o'zi boshqarish uchun sharoitlarni ta'minlash.

Sifatli ta'lim natijasi shaxsning bunday qobiliyatlari (xususiyatlari) hisoblanadi: o'zini o'zi tashkil etish, shu jumladan axloqiy; o'z-o'zini o'zgartirish faoliyati; o'zini identifikatsiya qilish. Oxir oqibat, bilimli inson mehnat bozorida raqobatbardosh, muvaffaqiyatli va talabga ega bo'lishi kerak. Olingan ta'limdan unumli foydalanib, tez o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga oson va erkin moslasha olishi kerak. J.Delorning fikricha, inson "ta'limning uch ustuni"ni o'zlashtirishi kerak: bilim olishni o'rganish, ishlashni o'rganish, qanday yashashni o'rganish.

"Sifat" tushunchasi ta'limga ishlab chiqarish sektoridan kirib keldi, bu erda sifat deganda mahsulotning maqsadli foydalanishga yaroqlilik darajasini belgilovchi xususiyatlar to'plami tushuniladi. Shuning uchun ishlab chiqarishda ma'lum xususiyatlar mahsulotdan ajralib turadi va ularning qiymati iste'molchi pozitsiyasidan ko'rib chiqiladi. Sifatlar ro'yxati standartlar, standartlar asosida qo'yiladi. Sifat yakuniy natija emas, u faqat mahsulotning standartga muvofiqligini aniqlash vositasidir.

Ta'limda "sifat" atamasi birinchi marta 1975 yilda ishlatilgan normativ hujjatlar ta'lim bo'yicha talabalarning bilim sifatining xususiyatlariga bog'liq bo'lib, keyin 1977 yilda bilim sifatini baholash laboratoriyasi yaratildi. Ammo hozirgacha ta'lim sifatining aniq ta'rifi yaratilmagan.

Sifatni ishlab chiqarish tushunchasini ta'lim sohasiga o'tkazish mumkin emas, chunki ta'lim xizmatlarining iste'molchilari aholining turli toifalari bo'lib, sifatlarini

tanlash va ularning qiymati ular tomonidan turli yo'llar bilan belgilanadi. Shunday qilib, ota-onalarning tushunishida sifat - bu bolalarni rivojlantirish va tarbiyalash va ularni keyingi ta'lim bosqichiga tayyorlash, o'quvchilar tushunishida - qulay o'quv sharoitlarini yaratish, o'qituvchilar tushunishida - ta'limning ta'minlanishi. dasturlar, darsliklar, tegishli jihozlar bilan jarayon, ish beruvchilar uchun - mavjudligi zarur fazilatlar va ko'nikmalar, umuman jamiyat uchun - talabalar o'rtasida, masalan, fuqarolik pozitsiyasida ifodalangan qiymat yo'nalishlarini yaratish.

• ta'lim sifati – ta'lim sifati; ushbu talqin ta'lim muassasalarida qabul qilinadi, bu erda natijalar talabalarni guruhlariga bo'lish bilan raqamli formatda umumlashtiriladi va o'quv natijalarining foizi sifatida hisoblanadi, ya'ni hisobot davrida "2"siz ta'limni tugatgan talabalar ulushi. ", va sifat - o'qishning hisobot davrini "3", ya'ni "4" va "5" ga tugatgan talabalar foizi;

• -ta'lim sifati - ta'lim va tarbiya sifatining uyg'unligi;

• - ta'lim sifati - shaxsning rivojlanish darajasi;

• - ta'lim sifati - oliy o'quv yurtlariga o'qishga kirgan maktab bitiruvchilari foizi va turli darajadagi olimpiadalar g'oliblari soni;

• - ta'lim sifati - bitiruvchining 6 ta pozitsiyada hayotga tayyorligi: mehnatga, Vatan himoyasiga, oilaviy hayotga, bo'sh vaqtini oqilona o'tkazishga, uzluksiz o'qishga, o'z sog'lig'iga g'amxo'rlik qilishga tayyorligi.

S. Shishov va V. Kalneyning "Maktabda ta'lim sifati monitoringi" kitoblari, "Maktab ichidagi boshqaruv" lug'at-ma'lumotnomasi (A. Moiseev tahriri) va "Ta'lim sifati" qo'llanmasi kabi eng nufuzli nashrlarda. menejment" (M. Potashnik tahriri) sifati deganda "jamiyatdagi ta'lim jarayonining holati va samaradorligini, uning jamiyat (turli ijtimoiy guruhlar) rivojlanishi va shakllanishidagi ehtiyojlari va umidlariga muvofiqligini belgilovchi ijtimoiy kategoriya tushuniladi. shaxsning fuqarolik, kundalik va kasbiy vakolatlari. Ta'lim sifati turli jihatlarni tavsiflovchi ko'rsatkichlar to'plami bilan belgilanadi o'quv faoliyati ta'lim muassasasi: ta'lim mazmuni, ta'lim shakllari va usullari, moddiy-texnik bazasi, kadrlar bilan ta'minlash va boshqalar, ular o'qiyotgan yoshlarning kompetensiyalarini rivojlantirishni ta'minlaydi "(Shishov S.E., Kalney VA Maktabda ta'lim sifati monitoringi. - M.,

1998. - S. 78.); "Maktab muvaffaqiyati ko'rsatkichi, maktab ichidagi boshqaruv tizimining tizimni shakllantirishning eng muhim vazifasi va yo'nalishi"; "maktab o'quvchilarining o'zlari, jamiyat, mijozlarning ta'limga bo'lgan ehtiyojlarini qondira oladigan ta'lim natijalarining muhim xususiyatlari va xususiyatlari to'plami" (Maktab ichidagi boshqaruv: Lug'at-ma'lumotnoma / tahririyati A. Moiseev. - M., 1998.); "maqsad va natijaning nisbati, maqsadlar (natijalar) talabaning potentsial rivojlanishi zonasida faqat operativ va bashorat qilinganligiga qaramay, maqsadlarga erishish o'lchovi" (Ta'lim sifati boshqarish / M.M.Potashnik tahriri ostida.- M., 2000. - B. 33.).

Yuqorida aytilganlarga asoslanib, biz ta'lim sifati - bu maktabning ta'lim faoliyatining turli tomonlari va jihatlari xususiyatlarini o'z ichiga olgan yaxlit ko'rsatkichdir, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Sifatni ta'minlash, V.Bolotovning

fikricha, sifat maqsadlariga erishishga imkon beruvchi omillar, shart-sharoitlar va resurslar: o'quv-uslubiy muhit, moddiy-texnik baza, xodimlarning qobiliyatlari, talabalarning tayyorgarligi va motivatsiyasi, moliyaviy yordam, axborot xizmatlari. Shunday qilib, sifat tuzilmasi ta'lim tizimlarining sifati, ta'lim jarayoni, talabalarning tayyorgarligi, ilmiy va innovatsion faoliyat tayyorlashda, sifat nazorati.

Rus tili bo'yicha talabalarning ta'lim yutuqlari sifati ko'rsatkichlari rus tilidan individual va o'rtacha ball, ularning o'rtacha ko'rsatkichdan chetga chiqishi, talabalar reytingini o'z ichiga oladi.

Sifatni baholashning kompleks tizimini yaratish uchun, birinchi navbatda, davlat ta'lim standartlarini, xalqaro qiyosiy tadqiqotlar amaliyotini va hokazolarni hisobga olgan holda ta'lim sifati standartini shakllantirish, ta'lim sifati baholash vositalarini yaratish, keng qamrovli so'rov o'tkazish va natijalarni standart bilan solishtiring. Sifat standartini shakllantirishda ekspert baholariga, barcha manfaatdor tomonlarning fikriga tayanish mumkin (keng qamrovli marketing tadqiqotini o'tkazish).

Ta'lim sifati baholash tashqi va ichki darajada amalga oshirilishi mumkin. Sifatni baholash vositalari bir nechta nazorat va baholash tartib-qoidalaridan iborat bo'lishi mumkin: ta'lim faoliyatini litsenziyalash, ta'lim muassasasini davlat akkreditatsiyasi, davlat yakuniy attestatsiyasi (9-sinf va 11-sinf o'quvchilari), pedagogik xodimlarni attestatsiyadan o'tkazish - tashqi baholash; innovatsion faoliyatni ekspertizadan o'tkazish, ta'lim muassasasi doirasida o'tkazilgan so'rovlar (maktab o'quvchilari tomonidan materialni o'zlashtirish darajalarining ta'lim standarti ko'rsatkichlariga muvofiqligi), sifat monitoringi - ichki baholash.

Ta'lim sifatining asosiy xarakteristikallari sifatning ko'p qirraliligi yoki ko'p qirraliligi (ta'limning yakuniy natijasi sifati va ushbu sifatga erishishni ta'minlaydigan ta'lim tizimining potentsial sifati; ta'lim va ta'lim natijalarining sifati). ijodiy va reproduktiv, bilim va faoliyat komponentlari); sifatning ko'p darajali yakuniy natijalari (boshlang'ich, o'rta va o'rta maktab bitiruvchilari sifati); ta'lim sifatining ko'p sub'ektivligi (ta'lim sifati baholash ko'plab sub'ektlar tomonidan amalga oshiriladi; asosiy sub'ektlar talabalarning o'zlari, ularning ota-onalari, ish beruvchilar, butun jamiyat va davlat organlari, ta'lim tizimining o'zi); ko'p mezonli (ta'lim sifati bir qator mezonlar bo'yicha baholanadi); polixronizm (turli vaqtlarda bir xil sub'ektlar tomonidan turlicha qabul qilinadigan ta'lim sifatining joriy, taktik va strategik jihatlari yig'indisi: bitiruvchilar vaqt o'tishi bilan vaqt o'tishi bilan o'zlarining ta'lim sifati, alohida fanlar va o'qituvchilarning qiymatini oshirib yuborishadi. jamiyat va davlat o'z sharoitiga qarab ta'lim sifati va mazmuni bo'yicha o'z ustuvorliklarini qayta ko'rib chiqadi va hokazo); ko'proq tufayli ta'lim va ta'lim tizimlari sifatini baholashda noaniqlik yuqori daraja turli fanlar bo'yicha ta'lim sifatini baholashning subyektivligi; o'zgarimlilik va o'zgaruvchanlik (ta'lim tizimlarining, ta'lim muassasalarining, ularning bitiruvchilarining ko'plab fazilatlarini orasida har bir ta'lim darajasining barcha bitiruvchilari, har bir mutaxassislik yoki universitet bitiruvchilarini tayyorlash

yo'nalishi va aniq bo'lganlar uchun o'zgartmas, umumiy fazilatlar mavjud. bitiruvchilar to'plami yoki ta'lim tizimlari)).

Yana bir tushuncha – ta'lim sifatini boshqarish – ta'lim xizmatlarining kafolatlangan sifatini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar tizimidir. Sifat menejmenti quyidagi tamoyillarga asoslanadi: boshqaruv yetakchiligi, jarayonga yondashuv, faktlarga asoslangan qarorlar qabul qilish, mijozlarga yo'naltirilganlik, natija va maqsadga yo'naltirilganlik, xodimlarni jalb qilish, ishtirok etish va motivatsiya, boshqaruvga tizimli yondashish, doimiy takomillashtirish. Ushbu tamoyillarga asoslanib, ta'lim sifatini boshqarishni qurishning asosiy bosqichlari ajratiladi: ta'lim xizmatlari bozori, ishchi kuchi va boshqa manfaatdor tomonlarning ehtiyojlarini tahlil qilish, ta'lim muassasasining missiyasi, qarashlari, strategiyasi, siyosati va maqsadlarini shakllantirish. sifat sohasi; sifat tizimini ishlab chiqish jarayonida ishtirok etuvchi rahbariyat va xodimlarni tayyorlash; hukumatning barcha darajalari uchun siyosat va strategiyalarni loyihalash va tuzilmaviy birliklar ta'lim muassasasi; sifat tizimining tashkiliy tuzilmasini shakllantirish; ta'lim muassasasining o'zini o'zi baholash; ish jarayonlarini aniqlash va tavsiflash, mavjud hujjatlarni tartibga solish; ta'lim muassasasining sifat tizimi uchun hujjatlarni ishlab chiqish (hujjatlashtirilgan protseduralar, Sifat qo'llanmasi); asosiy parametrlarni o'lchash tizimini ishlab chiqish; tuzatuvchi va profilaktik harakatlar tizimini ishlab chiqish; ta'lim muassasasining ichki auditini va o'zini o'zi baholashini o'tkazish; barcha ish jarayonlarini doimiy ravishda takomillashtirish.

Xalqaro standartlar tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan ISO 9000 standartlarini hisobga olgan holda zamonaviy sifat menejmenti tizimini yaratish kerak. ISO standartlari, agar tashkilot mijozlar talablariga javob beradigan mahsulotlarni taqdim etish qobiliyatini namoyish etishi kerak bo'lsa, sifat menejmenti tizimlariga qo'yiladigan talablarni belgilaydi, ular sifat menejmenti tizimining samaradorligi va samaradorligini hisobga oladigan tavsiyalarni o'z ichiga oladi, ushbu standartlarning maqsadi sifat menejmenti tizimini yaxshilashdir. tashkilot faoliyati va mijozlarni qondirish va boshqa manfaatdor tomonlar; ular, shuningdek, milliy va xalqaro hamkorlikda o'zaro tushunishga yordam beruvchi sifat menejmenti tizimlarini tekshirish (tekshirish) bo'yicha ko'rsatmalarni o'z ichiga oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'oziyev. E Jabborova. A "Faoliyat va xulq-atvor motivatsiyasi" T. 2003y
2. Bo'tayeva. H "Boshlangich sinf o'quvchilarida aqliy taraqqiyot shakllanishining psixologik xususiyatlari" References1. Goziyev. E Jabborova. A "Motivation for activity and behavior" T.y
3. Botayeva. H "Psychological features of the formation of mental development in primary school students"